

Handläggare
Agneta Nylöf
Telefon: 08-50825415

Till
Socialnämnden
2023-03-21

Remiss av Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)

Svar på remiss från kommunstyrelsen, Dnr KS 2023/185

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen avseende författningsförslag i utredningen Tryggare hem för barn (SOU 2022:71).
2. Beslutet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har översänt remiss av författningsförslag i utredningen Tryggare hem för barn till socialnämnden för yttrande. I utredningen föreslås ändringar i föräldrabalken (1949:381) (FB), i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och i socialtjänstlagen (2001:453) SoL, genom ändring i förutsättningarna för en vårdnadsöverflyttning för familjehemsplacerade barn, genom att den kommun som har familjehemsplacerat ett barn ges möjligheter att bevilja insatser till barnet även efter en vårdnadsöverflyttning, genom att barnet och barnets vårdnadshavare får rätt till biträde vid prövning av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning, genom en ny lydelse av paragrafen om barnets bästa samt genom att domstolen, i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge, ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog, om det behövs ytterligare utredning om barnets situation.

Utredningen har också tagit ställning till huruvida mål om vårdnadsöverflyttning när ett barn stadigvarande vårdats och fostras i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet kan flyttas från en allmän domstol till en allmän förvaltningsdomstol, huruvida reglerna om adoption bör ändras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet, huruvida det finns skäl att införa ändringar beträffande vårdnadshavares samtycke och socialnämndens roll i adoptioner samt huruvida det i lagtext bör tydliggöras situationer då de kränkningar som en förälder gjort sig skyldig till innebär att utgångspunkten bör vara att inget umgänge

ska ske. Utredningen har emellertid kommit fram till att nuvarande regler rörande detta bör kvarstå.

Förvaltningen instämmer med utredningens förslag till lagändringar i alla dess delar. Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt att socialnämnden ska yttra sig över remiss av författningsförslag i utredningen Tryggare hem för barn. Yttrande ska också inhämtas från Stadsledningskontoret, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd.

Ärendet

I utredningen föreslås ändringar i föräldrabalken (1949:381) (FB), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Ändringarna som föreslås gälla är följande.

- Ändring i förutsättningarna för en vårdnadsöverflyttning när ett barn stadigvarande vårdats och fostras i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet.
- Placeringskommunen ges möjligheter att bevilja insatser till ett barn även efter en vårdnadsöverflyttning.
- Rätt till biträde för barnet och barnets vårdnadshavare vid prövning av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning.
- Ny lydelse av paragrafen om barnets bästa.
- Domstolen ska, i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge, kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog, om det behövs ytterligare utredning om barnets situation.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2024.

I utredningsuppdraget har också ingått att ta ställning följande.

- Huruvida mål om vårdnadsöverflyttning när ett barn stadigvarande vårdats och fostras i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet kan flyttas från en allmän domstol till en allmän förvaltningsdomstol.
- Huruvida reglerna om adoption bör ändras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet.
- Huruvida det finns skäl att införa ändringar beträffande vårdnadshavares samtycke och socialnämndens roll i adoptioner.
- Huruvida det i lagtext bör tydliggöras situationer då de kränkningar som en förälder gjort sig skyldig till innebär att utgångspunkten bör vara att inget umgänge ska ske.

När det gäller nuvarande regleringar i ovan frågor har utredningen kommit fram till att dessa bör kvarstå.

Utredningen lämnar förslag som innebär en ändring i förutsättningarna för en vårdnadsöverflyttning när ett barn stadigvarande vårdats och fostras i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet genom en omformulering av 6 kap 8 § FB. I den föreslagna skrivningen framgår det uttryckligen att en vårdnadsöverflyttning ska ske om det är bäst för barnet att inte återförenas med sina föräldrar utan att i stället det rådande förhållandet ska bestå. Utredningen föreslår även att de omständigheter som socialnämnden särskilt ska beakta vid sitt övervägande om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning ska framgå även av 6 kap. 8 § FB som reglerar domstolens prövning. Utredningen föreslår att det införs ett nytt stycke i paragrafen där det framgår att domstolen har att ta hänsyn till följande omständigheter.

- Barnets och familjehemsföräldrarnas inställning.
- Barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt.
- Familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med föräldrar och andra närstående.
- Barnets relation till sina föräldrar.
- Barnets sociala situation i övrigt.

Utredningen föreslår att den kommun som fattat beslut om familjehemsplacering av ett barn ska ges möjlighet att fortsätta bevilja insatser till barnet. Idag kan inte placeringskommunen, om familjehemmet är beläget i en annan kommun, fortsätta att bevilja insatser till barnet efter en vårdnadsöverflyttning då beslutet om familjehemsplacering har upphört. Detta har varit ett av skälen till att familjehemsföräldrar tvekat inför att bli särskilt förordnade vårdnadshavare.

Vidare föreslås att barnet och barnets vårdnadshavare ska förordnas offentligt biträde vid prövning av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning enligt 6 kap. 7 – 8 a §§ FB. Utredningen föreslår att ett offentligt biträde ska kunna utses när socialnämnden beslutat att inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL, det vill säga redan innan talan om vårdnadsöverflyttning väckts i domstol. En sådan ordning ger biträdet större möjligheter att biträda barnet och barnets vårdnadshavare på ett ändamålsenligt sätt eftersom det är då som socialnämnden genomför den utredning som sedan ligger till grund för ansökan om vårdnadsöverflyttning.

Utredningen har kommit fram till att det i lagtext bör förtydligas att bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning som ska ta sikte på omständigheterna för det enskilda barnet. Genom att det i den nuvarande utformningen av 6 kap. 2 a § FB anges exempel på hur ett barn kan fara illa anser utredningen att det finns en risk att andra omständigheter som kan innebära att det finns risk för att ett barn far illa inte beaktas i lika stor utsträckning som de situationer som exemplifieras. Den nuvarande utformningen av paragrafen innebär även att avseende särskilt ska fästas vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Utredningen anser emellertid att den så kallade kontaktprincipen har fått för stort genomslag. Barn har rätt till en god kontakt med sina föräldrar om denna är förenligt med barnets bästa. Genom att inte längre ange att dessa utvalda omständigheter ska beaktas särskilt vid bedömningen av barnets bästa anser utredningen att det tydliggörs att bedömningen av barnets bästa alltid är en helhetsbedömning. Utredningen föreslår att det även ska framgå att risken för att barnet far illa ska vara en del av helhetsbedömningen. Förslaget innebär att paragrafen får ett tydligare fokus på risken för att barnet far illa och riskbedömningens betydelse för bedömningen av vad som är barnets bästa. Genom att inte i lagtexten ange exempel på situationer där barnet kan tänkas fara illa menar utredningen att beslutsfattares bedömningar i frågor om vårdnad, boende och umgänge blir mer anpassade efter det enskilda barnets situation och att bedömningarna därmed blir individuella och nyanserade.

Utredningen föreslår också att domstolen, i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge, ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog, om det behövs ytterligare utredning om barnets situation.

Utredningen har kommit fram till att det inte finns tillräckliga skäl att flytta prövningen av mål om vårdnadsöverflyttning när ett barn stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet till allmän förvaltningsdomstol. Utredningen ger exempel på skäl som talar emot att flytta prövningen målen.

- Avgränsningsproblematik gentemot andra typer mål om vårdnadsöverflyttning som avgörs i allmän domstol, vilket talar emot att bara flytta denna typ av mål om vårdnadsöverflyttning.
- Det faktum att det hos socialtjänsten finns en osäkerhet inför att ansöka om vårdnadsöverflyttning vid allmän domstol talar inte för en flytt av prövningen av målen.
- Inte heller samordningsargument talar för att flytta prövningen eftersom det inte går att dra slutsatsen att det skulle blir några stora samordningsvinster.

Utredningen har kommit fram till att det ur ett barnrättsperspektiv finns skäl som talar för att mål om vårdnadsöverflyttning ska handläggas i allmän förvaltningsdomstol i stället för allmän domstol. Då hade frågan om vårdnadsöverflyttning kunnat omfattas av reglerna i lagen (1996:1620) om offentligt biträde, som gäller för barn i flera mål enligt LVU som prövas av allmän förvaltningsdomstol. Ett barns rätt att bli hörd kommer till starkare uttryck i allmän förvaltningsdomstol än i vårdnads mål vid allmän domstol där barnet aldrig kan ha talerätt eller förordnas ett biträde. Ett biträde hade också kunnat minska de nackdelar det kan innebära för ett barn att vara en del av flera processer med olika syften som ibland också förs parallellt. Även utifrån vårdnadshavares perspektiv talar rätten till biträde för en flytt av prövningen av målen, eftersom även vårdnadshavare kan ha rätt till offentligt biträde i flera mål som prövas av allmän förvaltningsdomstol. Vid en sammanvägning av de för- och nackdelar som framkommit, anser utredningen att de skäl som talar mot att flytta prövningen av mål om vårdnadsöverflyttning överväger de fördelar som en sådan förändring skulle innebära. De fördelar som utredningen ser med att flytta prövningen av mål om vårdnadsöverflyttning till allmän förvaltningsdomstol kan uppnås genom utredningens förslag om att införa en rätt till biträde vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning.

Utredningen har kommit fram till att föräldrabalkens nuvarande regler om adoption tillgodoser familjehemsplacerade barns behov av trygghet och stabilitet. Utredningens kartläggning visar att det är mycket ovanligt med adoption av barn i familjehem och att förutsättningarna för adoption troligen är uppfyllda för fler barn än i de situationer som genomförs idag. Att det ändå sker så få adoptioner beror enligt utredningens förmenande inte på lagstiftningen. Utredningen bedömer att en adoption av ett familjehemsplacerat barn främst kan komma på fråga då barnet inte har någon relation till sina föräldrar. Vidare skulle en adoption kunna vara möjlig i de fall då barnet har en stark och genuin vilja att adopteras trots att hen har en relation till sina föräldrar men där det står helt klart att det inte skulle vara till det bästa för barnet att återförenas med sina föräldrar. Utredningen har svårt att se behov av att främja adoptioner för barn som kan fortsätta att ha kontakt med sina föräldrar genom att införa regler om så kallad öppen adoption. En sådan adoption skulle i viss mån påminna om vårdnadsöverflyttning.

Utredningen anser inte heller att det finns anledning att införa ändringar beträffande vårdnadshavares samtycke och socialnämndens roll i adoptioner. Kravet på samtycke är en grundläggande del i svensk adoptionslagstiftning. En annan viktig

princip är att det enbart är den som vill adoptera som kan ansöka om adoption. Utredningen har kommit fram till att det inte finns några skäl att ändra reglerna för föräldrars samtycke vid adoption eller för vem som ska kunna ansöka om adoption. Socialnämnden ska inte heller åläggas någon skyldighet att överväga frågan om adoption på det sätt som gäller i fråga om vårdnadsöverflyttningar.

Utredningen har också kommit fram till att det i lagtext inte bör tydliggöras situationer då de kränkningar som en förälder gjort sig skyldig till innebär att utgångspunkten bör vara att inget umgänge ska ske. I fråga om umgänge ska alltid göras en individuell bedömning om vad som är bäst för barnet i det enskilda fallet och det är därför inte positivt att i lagstiftningen reglera några särskilda situationer där det som utgångspunkt inte ska ske umgänge. Att vid bedömningen utgå från att en förälders beteende och handlingar i vissa situationer diskvalificerar denne som umgängesförälder är därför enligt utredningen inte en lämplig utgångspunkt utifrån ett barnrättsperspektiv. Detta är enligt utredningen ett starkt argument mot att i lagtext ange ett antal situationer där utgångspunkten ska vara att inget umgänge ska ske. Utgångspunkten vid bedömningen av om ett barn ska ha rätt till umgänge med en förälder bör därför även fortsättningsvis vara barnets bästa. Däremot är det av största vikt att domstolen har kännedom om våldets konsekvenser för barn och vilka behov ett barn kan ha efter en traumatisk upplevelse. Detta ska domstolen ta hänsyn till vid bedömningen av vad som är barnets bästa.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor. Ärendet har behandlats i förvaltningsgrupp den 15 mars 2023. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 16 mars 2023.

Jämställdhetsanalys

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för jämställdheten mellan flickor och pojkar eller kvinnor och män.

Barnkonsekvensanalys

Sverige har genom barnkonventionen åtagit sig att säkerställa alla barns rättigheter enligt konventionen. Barnets bästa ska vara vägledande i alla frågor som rör barnet och även vid eventuella inbördes konflikter mellan de olika rättigheterna i konventionen eller i andra avtal gällande mänskliga rättigheter.

Utredningens olika förslag om ändringar i föräldrabalken skapar en tydlighet kring vilka omständigheter som är viktiga att uppmärksamma för att komma fram till att en vårdnadsöverflyttning

är till det bästa för ett barn. Förslagen bedöms bidra till att säkra familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen instämmer med utredningens förslag till lagändringar i alla dess delar. Förslagen bedöms bidra till ökad trygghet, säkerhet och stabilitet för placerade barn när frågan är vårdnadsöverflyttning. Förvaltningen är av samma mening som utredningen särskilt då det gäller följande förslag.

Genom en omformulering av 6 kap. 8 § FB framgår det tydligt att en vårdnadsöverflyttning ska ske om det är bäst för barnet att inte återförenas med sina föräldrar utan att i stället det rådande förhållandet ska bestå. Detta tydliga uttryck från utredningens sida ställer sig förvaltningen mycket positiv till.

Utredningen föreslår att den kommun som fattat beslut om familjehemsplacering av ett barn ska ges möjlighet att fortsätta bevilja insatser till barnet efter en vårdnadsöverflyttning. Denna förändring torde leda till att fler familjehemsföräldrar som tidigare tvekat kommer att våga ta på sig det ansvar som det innebär att bli särskilt förordnad vårdnadshavare för det placerade barnet. Även detta ställer sig förvaltningen positiv till eftersom det bedöms leda till påtaglig förändring till det bättre vad gäller trygghet och stabilitet för barnet.

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Maria Karlsson
Tf. avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilaga

1. Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2023-03-09
Maria Karlsson, Tf. avdelningschef	2023-03-09